

020910-1

Herakleitovi se zdá, že to, co nás obklopuje, má rozum a mysl ... „Vdechnuvše tedy tento božský rozum, stáváme se rozumnými; ve spánku sice pozbýváme paměti, ale při probuzení nabýváme opět vědomí. ... Jako uhlíky, přiblíží-li se ohni, se mění a rozžhavují, a vzdálí-li se, hasnou, tak podíl toho, co nás obklopuje, přijatý do našich těl, při odloučení se stává téměř nerozumným, ale při spojení skrze co nejhojnější dráhy stává se příbuzným celku.“ (Zl. A 16 ze Sexta.)(0170, Zlomky před Sokratovských myslitelů, Praha 1944, str. 44.)

Hérakleitos v jednom zlomku praví, že „pro lidi není lepší, děje-li se, co si přejí“ (zl. B 110 ze Sexta ; překlad K. Svobody, 0170, s. 50). Tato věta ovšem neplatí naprosto obecně, takže lépe by bylo říci, že „pro lidi nebývá lepší, ...“. Pokud totiž lidé vědí, co je lepší, a pokud si také přejí, co je lepší, pak je nepochybně lepší, děje-li se to, co si přejí. – Za tímto na první pohled zřejmým významem však můžeme odhalit další významové roviny, když výrok uvedeme do dalších kontextů. Nejde totiž jen o to, že se někdy dějí věci, které si nepřejeme, ale děje se mnoho věcí, o kterých vůbec nemáme ani potuchy, a proto se o nich ani nedá dost dobře říci, zda si je přejeme nebo nepřejem ; prostě o nich nevíme. Jde však dále o to, že je mnoho věcí, které se dějí a které nemůžeme ovlivnit, i kdybychom chtěli. Ty pak můžeme dělit na několik druhů. Jsou to jednak věci, na které bychom buď za žádných okolností anebo alespoň rebus sic stantibus nemohli mít žádný vliv, a které v našem pohledu mohou být někdy vítané, někdy nevítané; pak jsou věci, které jsme si sice nezvolili, ale které ovlivnitelné jsou – ovšem za předpokladu, že o nich i o možném jejich ovlivnění dost víme. Někdy víme, jak by se to dalo provést, ale nemám pro to prostředky (třeba technické nebo finanční atd.). Posléze tu jsou věci, kterých si nevšímáme, ačkoli bychom mohli a měli, a které se proto ani nesnažíme ovlivnit, což bychom dokázali, kdybychom se do toho pustili. A ve všech těchto případech je nadále rozhodující to, co jsme nechali stranou hned při prvním pohledu, totiž, zda víme, co je lepší, a za druhé zda opravdu chceme to lepší. Obojí je důležité, ale jde o dvojí odlišnou problematiku. Jde totiž o to, že je třeba při posuzování toho, co je lepší resp. co je dobré, dbát vztaženosti každého hodnocení k subjektu, pro který je něco lepší nebo dokonce dobré. Pokus o objektivaci „dobrého“ a „dobra“ je principiálně vadný, pokud se nestavíme na jakési pseudo-absolutní stanovisko. To však vůbec neznamená, že věci mohou být hodnoceny jako lepší (nebo dokonce dobré) libovolně a svévolně.

(Praha, 020910-1.)